

Thomas Rosenboom. *Gewassen vlees*. Querido

Gewassen vlees, de lijvige roman waarmee Thomas Rosenboom na bijna tien jaar stilzwijgen weer van zich doet horen, is een van de meest bizarre boeken die ik ooit gelezen heb. Wat in zijn verhalenbundel *De mensen thuis* (1983) en zijn roman *Vriend van verdienste* (1985) nog binnen zekere - realistische - grenzen bleef, is ditmaal volstrekt de vrije teugel gegund. *Gewassen vlees* - ik kan het niet anders zeggen - is het geschrift van een maniak, iemand die zich meer dan zevenhonderd bladzijden lang verbaal heeft uitgeleefd: in talloze, vaak breed uitgesponnen metaforen, in pijnlijke slapstick-achtige taferelen, in erotische fantasieën met een opvallend anale inslag.

Alle gangbare typeringen schieten tekort, al wil dat niet zeggen dat ze daarmee ook ongeldig zijn geworden. Zo kan *Gewassen vlees* gerust een historische roman worden genoemd. Het verhaal speelt zich af in de achttiende eeuw, tegen de achtergrond van de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748), die de Republiek veel ellende bezorgde en een eind maakte aan het Tweede Stadhouderloze Tijdperk. De hoofdpersoon is een Friese burgemeesterszoon, Willem Augustijn van Donck geheten, baljuw van Hulst, die op weg naar de stad van zijn ambt terecht komt in het door de Fransen grondig verwoeste Bergen op Zoom en daar op zonderlinge wijze betrokken raakt bij de wederopbouw.

Tegen die tijd zitten we al in het derde deel van de roman, de beide voorgaande delen bevindt Willem Augustijn zich nog in Friesland, en is duidelijk geworden dat het niet alleen om de historische couleur locale gaat. Misschien zou beter van een psychologische roman kunnen worden gesproken, gelet op het belang van de stoeve verhouding tussen vader en zoon Van Donck. In hun beider leven bestaat een 'geheim', dat de zoon wanhopig probeert te achterhalen. Maar als we na vele verwickelingen met Willem Augustijn ontdekken wat dit geheim inhoudt, blijkt dat de roman toch meer melodrama dan psychologie bevat.

Is *Gewassen vlees* dan een melodrama? Ook dat valt te verdedigen. De benodigde ingrediënten zijn aanwezig, van een vroeg gestorven moeder tot een raadselachtige verdwenen stiefbroer. Verder ontbreekt de ongelukkige liefde niet en is er veel verraad in de vriendschap, terwijl de roman spectaculair eindigt met een fatale confrontatie tussen de beide protagonisten. Dood en verderf, moedwil en misverstand zijn - niet anders dan bij de door Rosenboom bewonderde en eveneens op melodrama's verzotte Hermans - alom tegenwoordig.

Maar of we nu spreken van historische of psychologische roman, van melodrama of thriller (een andere, door de flaptekst gesuggereerde mogelijkheid) - het betreft telkens slechts een facet. Het geheel laat zich niet in één categorie onderbrengen. Daarvoor is wat Rosenboom heeft geschreven te buitensporig en tegelijkertijd te particulier. In deze roman treden we een eigenzinnig parodistisch universum binnen, waar niets meer op volledige geldigheid aanspraak kan maken.

Neem de hoofdpersoon, Willem Augustijn, door het huispersoneel oneerbiedig 'de asperge' gedoopt vanwege zijn slungelachtige lengte. Aanvankelijk wordt hij gepresenteerd als een elegante klaploper, een monsieur à la mode, als een pathetische zot ook, een ijdele kwast die door zijn geliefde aan de kant wordt gezet en

die rampen aanricht met een lichtvaardig opgestelde 'keur' of politieverordening, waarvan onder anderen een van zijn beste vrienden het slachtoffer wordt.

Hij besluit zijn leven te beteren (en zo zijn vaders liefde te winnen) als hij onverwachts tegen de witte suiker aanloopt. Via de uitvinder Dorrius weet hij het recept te bemachtigen om met behulp van 'beenzwart' uit bieten suiker te maken, en vanaf dat moment verruilt hij de 'filosofie' voor het 'humanisme' van zijn papa. Dat wil zeggen: vanaf dat moment verliest hij zich in malle dromen omtrent de 'witte waarheid', die zal worden aangewend 'tot heil van het verarmde volk, een betere gezondheid en werk voor allen'.

Voor Willem Augustijn is de suiker zo iets als de steen der wijzen, het alchemistische *Magnum Opus* of de toegang tot de hemel op aarde. In de praktijk lijkt de suiker echter meer op cocaïne of een andere opwekkende drug, die voor een beperkter metamorfose zorgt: 'de opstekende suikergloed, niet heet ditmaal maar een ijsskoude poolwind waarin al zijn tranen onmiddellijk kristalliseerden, veranderde zijn geest op slag van een broeierig moeras in een strakke, verblindend witte sneeuwvlakte waarop niets zich nog aan het zicht zou kunnen onttrekken'.

In werkelijkheid blijft alles uiteraard even duister en ondoorgrondelijk als voorheen, iets waarvoor Willem Augustijn door Dorrius uitdrukkelijk is gewaarschuwd: het wit van de suiker waaraan hij zich vergaapt is slechts een 'illusie' of, want aan woorden hebben Rosenbooms personages nooit gebrek, 'de gewaarwording van het oog als het niets meer ziet, de tot verschijning gebrachte leegte, een negativiteit, de erfzoon van het vacuüm, het tot niets ontledigde albedo of juist de tot stof verdichte reinheid, een volstrekt geestelijke kleur, een idee...'

Van elk realisme zijn we inmiddels ver verwijderd. Binnen de roman heeft de suiker zijn eigen betekenis gekregen, opgenomen als hij is in het literaire spel. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat juist het nuttigen van suiker bij Willem Augustijn de 'beeldspraak' bevordert: 'de vergelijkingen verdrongen elkaar als om aandacht schreeuwende kinderen voor zijn mond'.

Van beeldspraak heeft Willem Augustijn vaker last. Hij leeft als het ware in metaforen, die voor hem de werkelijkheid aan het oog onttrekken; Willem Augustijn is, met andere woorden, een onverbeterlijke fantast. Maar je zou ook kunnen zeggen dat deze fantasie de vrijbrief is, die de schrijver zichzelf verschaft om binnen het verhaal te kunnen doen wat hij wil. Opvallend is bijvoorbeeld de tergende noodlottigheid waarmee Willem Augustijn, juist door zijn hoogdravende fantasie (en ook wel een beetje door zijn perverse inborst), steeds in de meest gênante situaties terechtkomt, die de lezer slechts één reactie laten: een ongemakkelijke, maar daarom niet minder aanstekelijke combinatie van leedvermaak en plaatsvervangende schaamte.

Opmerkelijk veel van die gênante situaties hebben te maken met poep en pis: zelden heb ik een boek gelezen waarin men zich zo dikwijls op ongelegen momenten moet ontlasten. Vanaf een bepaald moment wordt dat zelfs regel, wanneer Willem Augustijn (die toch al overdadig aan 'achterlast' lijdt) meent zijn 'melancholie' te kunnen genezen met de klisterspuit. Tegenover de 'illusie' van de suiker staat een indrukwekkende stroom urine en faecaliën, afkomstig uit met veel liefde en precisie

beschreven openingen. Misschien dat dit een illustratie is van het 'filosofische' wereldbeeld, waarin - bij monde van uitvinder Dorrius - de wereld wordt gereduceerd tot 'stofwisseling', maar veel meer voor de hand ligt dat hier door de auteur een hoogst particulier genoegen wordt gecultiveerd.

Een genoegen dat tevens een geheim herbergt, zoals mag blijken uit dit citaat: 'Met verstommende eerbied staarde hij naar de pulserende, kerngezonde anus, een talisman waaruit de toverkracht hem als een verzengende hitte in het gezicht sloeg maar die hem tegelijk ook radeloos gulzig maakte naar dat reeds al te dicht genaderde, magnetische woord dat hem onweerstaanbaar naar binnen begon te zuigen: welk geheim lag daar besloten in die diepste diepte van het vlees?'

Het woord is vlees geworden, zou je bijna concluderen. Maar het is natuurlijk precies andersom. En ziedaar de sleutel tot het 'geheim' van deze roman: alles in *Gewassen vlees* (in dit verband een symbolische titel, die verwijst naar aas dat van alle voedsaamheid is beroofd) is woord geworden, gelijkenis, metafoor, klank, woeking van taal, tot op het potsierlijke af, getuige de vele archaische termen en uitdrukkingen. Verhaal en personages zijn daaraan ondergeschikt gemaakt; ze dienen in de eerste plaats als vehikel, als aanleiding om maar voort te fabuleren.

Dat heeft onmiskenbaar een zekere wijdlopiegheid tot gevolg, want Rosenboom neemt ruimschoots de tijd om zijn verbale spinsels te ontwikkelen; pas in de laatste hoofdstukken wint het boek aan tempo en spanning en lijkt even, met het oog op de ontknoping, het verhaal de overhand te krijgen. Maar ook dan blijft het in wezen bijzaak. Het gaat in *Gewassen vlees* om iets anders: om de brille, om de excentriciteit, om het krankzinnige plezier van een schrijver die zich geen beperkingen van welke aard, moreel, literair of esthetisch, heeft opgelegd en die zich ook van de lezer geen snars aantrekt.

Rosenbooms roman vereist daarom lezers met talent voor onbaatzuchtigheid. Van de lectuur zal niemand een cent wijzer worden, maar beloond wordt men wel door dit schaamteloze gewrocht, dat mij althans de afgelopen dagen naast een enkele geeuw een ongehoord groot aantal alleen maar hilarisch te noemen lachstuipen heeft bezorgd.

(de *Volkscrant*, 25-2-1994)